

Đuro Ester — pisac stare Koprivnice

Književni rad Đure Estera još do danas, na žalost, nije dovoljno ocijenjen ni valoriziran, a njegovo ime malo je poznato mladom naraštaju iako se radi o piscu koji je ostavio veliki pečat u hrvatskoj književnosti krajem prošlog stoljeća. Razvitak hrvatske komediografije, čiji je Ester jedan od najznačajnijih predstavnika, imao je zanimljiv razvoj: nakon uspješnog uspona dolazi razdoblje izvjesnog pada i nestajanja. Zanimljivo je da to opadanje dolazi s razdobljem, kad naši pisci počinju stvarati pod jačim stranim utjecajima, kad veliki književni uzori sa zapada i u našoj književnosti nalaze čvrst oslonac i poklonike. Kod toga prilično je svjedno da li se tu radi o utjecaju realizma, naturalizma ili moderne secesije, jer su naši pisci, primajući tuđi utjecaj i strano gledanje, izgubili kontakt sa životom i zbivanjima koji su ih okruživali, izgubili su mogućnost da autentičnost ambijenta pretvore u književno djelo. Tražeći tako neke općeljudske formule, većina pisaca ostala je bez svojeg uporišta, bez sazivljavanja s realnošću, toliko neophodnom za zbiljski književni (u ovom slučaju komediografski) rad.

To ponajviše vrijedi za pisce gornjo-hrvatskog književnog kruga, gdje je baš komediografija pokazivala snažna nastojanja, težeći sve više za originalnošću svoje afirmacije. Na osnovama stare dobre kajkavske komedije razvili su se Antun Nemčić — Gostovinski, August Senoa, Josip Eugen Tomić i Đuro Ester.¹ Primjerice, »Kvas bez kruha« Antuna Nemčića — Gostovinskog, sa svojom oštrom satirom, virtuoznim crtanjem onih stvarnih domaćih likova, primjer je domaće komedije koja se ponajviše približila gogoljevskim komediografskim motivima. Zanimljiv pokušaj iz tog vremena je i »Ljubica« Augusta Senoe, bar kao pokušaj u autorovom traženju najprikladnijih oblika za književni izričaj. »Novi red« Josipa Eugena Tomića jedan je od najsnažnijih dokumenata svojeg vremena, književno djelo koje vjernije i oštrije zahvaća nagomilanu problematiku svojega doba nego ijedno prozno djelo s tim pretenzijama.

U takvim omjerima pojava Đure Estera značila je nastavak takvog književnog rada, iako moramo priznati da Ester nije dostigao takav stupanj izričaja ni takvu vrijednost kao njegovi suvremenici ili prethodnici. Ipak, iako se po umjetničkoj snazi ne može mjeriti s daleko poznatijim književnicima, Ester je u nekoliko svojih komedija pružio malen, ali zanimljiv isječak tadašnjeg malograđanskog društva, ljudi, njihovih slabosti i ambicija. I zbog svega toga

Esterovo djelo još uvijek je blisko, živo i razumljivo današnjim generacijama.

Đuro Ester rođen je u Koprivnici 2. ožujka 1844. godine. Osnovnu (pučku) školu polazio je i završio u Koprivnici, a gimnaziju u Zagrebu, Varaždinu i Senju. Pedagoške znanosti polazio je i završio u Beču i Zagrebu. Učiteljskim radom počeo je u Koprivnici, 1865. godine, gdje je radio punih 27 godina — sve do smrti, 29. ožujka 1892. godine. Pisao je mnogo u pedagoškom časopisu »Napredak«, zatim u školskim izvještajima. Iz tog pedagoškog rada valja izdvojiti njegovo edukativno nastojanje u sastavljanju risanki, u povodu reforme u crtačkom dijelu nastave, a pisao je i pisanke za pučke škole. U časopisu »Napredak« 1874. godine u nastavcima je tiskao, a zatim izdao kao posebnu knjigu prijevod Bernsteinove knjige »Pogled u lučbu«.² Najpoznatiji dio Esterova stvaralaštva su njegove komedije, često izvedene i prikazivane po čitavoj zemlji: »Šoštar i ašešor« (prikazana u Zagrebu 29. siječnja 1882. godine). Neprilike koje je doživljavao uz prikazivanje ove komedije, dale su mu inspiraciju za novo djelo: »Redateljske neprilike«, koje su izvedene 4. ožujka 1884. godine. Iste godine je prikazana i »Penzionatkinja« (21. ožujka), a naredne godine, 2. ožujka 1885. godine izvedena je komedija »Pravnički ples«.

Osim navedenih djela Ester je pisao libreta za manje glazbene šaljive scene: »Nos selskog suca«, »Međimurska kuga«, »Mlinar i dimnjačar« i neke druge. Sve su ove šaljive scene uglazbljene.

Đuro Ester se u književnosti javio dosta rano: dr. Leander Brozović je u zbirci Hrvatskog arheološkog muzeja u Zagrebu (broj 14. Grof A. i V. Jelačić) našao neobjavljeni pjesmu »koju reče Jurica Ester, učenik 3. razreda pučke škole u Koprivnici, godine 1856. prilikom polaganja temeljnog kamena za koprivničku školsku zgradu na slavu preuzvišenog i presvjetloga gospodina grofa Josipa Jelačića Bužimskog«. Ovu pjesmu Ester je napisao u povodu svečanog polaganja temeljnog kamena pučke učionice, poslije Gradske vijećnice, a svečanost je opširno opisana u »Koprivničkim novinama«, broj I, godište III. (3. siječnja 1926. godine). Otada počinje i književno stvaralaštvo prvog i flosad najznačajnijeg podravskog komediografa. I pored ustrajnog rada i nekoliko napisanih i izvedenih komedija koje su u tadašnjim prilikama značile izvjestan izazov, jer su vjerno ocrtavale malograđanštinu i provinciju, ime Đure Estera teško se probijalo u književnim krugovima poznatijih i većih sredina. Ester se spominje u Prohaskinu »Pregledu hrtavske ili

Đuro Ester, zaslužni hrvatski komediograf i pedagoški radnik

srske književnosti«, te u knjizi »Znameniti i zaslužni Hrvati« koja je u Zagrebu izdana 1925. godine u povodu proslave 1000. obljetnice hrvatskog kraljevstva.³ U svojoj ocjeni književnog stvaralaštva Đure Estera, Prohaska taj rad više mjeri s kazališne nego s literarne strane, i uspoređuje ga s piscima čije su se komedije, na kazališnim daskama najvećih središta, ponajviše izvodile krajem prošlog stoljeća.

Đuro Ester bio je zaista jedan od najizvođenijih autora, pogotovo u Zagrebu, a dr. Prohaska ga svrstava u red s Ivanom Vončinom ml., Augustom Senoom, Josipom Kozarcem, Stanikom Tkalcem, Ferdinom Ž. Milerom i Stjepanom Miletićem. Za nas je vrlo značajna činjenica da je Đuro Ester građu za svoja djela crpio iz neposrednog iskustva tadašnje Koprivnice, čiji je bio reprezentant, bez obzira na koji način je ocrtavao prilike u Koprivnici sedamdesetih go-

dina prošlog stoljeća. A živeći u jednoj takvoj sredini, prepunoj malograđanštine, Ester je na najbolji mogući način ostavio pravi dokument svojeg vremena: njegove dosjetke,⁴ komedije i igrokazi upravo obiluju društvenim prilikama u kojima se kretao i živio. Rad Đure Estera očitovalo se i u kulturnoj animaciji, jer je upravo u Koprivnici, kao mlad učitelj osnovao amatersko kazalište, a kako tvrdi Antonija K. Cvijić »bilo je to jedno od prvih diletantskih društava u Hrvatskoj«.

Prva predstava, kojom je Esterova kazališna družina započela svoj rad, bila je komedija »Otac i sin«, prikazana u dvorani kod »Cara«, dok su se prve čitajuće probe obavljale u kući Samuela Steinera. Nakon nekog vremena prve kazališne prostorije uređene su u dvorištu nekadašnje Fischlove ljekarnice. Već u tim danima Esterov komediografski rad bio je samo vjerna odslik mjesnih i društvenih prilika, a događaji su ga naprosto primoravali da svojim prirođenim humorom iznese, a ironijom i sarkazmom prikaže sve nagomilane mane i laži već pomalo etablirane Koprivnice. Đuro Ester je bio pravi kazališni animator i okupio je vrhne glumce, istovremeno preuzevši na sebe i ulogu čovjeka koji pred svaku predstavu drži prolog. Iz tog vremena kao glumci spominju se Ida Kostinčer, inženjer Milan Kos sa suprugom priv. učiteljicom klavira i francuskog jezika, zatim Josip Reš, Milan Šalamun, podvornik Miško (Horvat), dok je prvi šaptalac bio prijatelj Estera Arnold Betlheim.

Svestrano razvijajući svoju književničku djelatnost Đuro Ester je 1884. godine izabran za prvog potpredsjednika županijske učiteljske skupštine u Križevcima, a zbog njegovih književnih zasluga, hrvatski pedagoški književni zbor imenovao ga je svojim prvim članom. Već prvi komediografski radovi Estera privukli su pažnju i zagrebačke javnosti, te nije čudno da su i neki tadašnji vodeći hrvatski glumci često gostovali u Koprivnici igrajući Esterove uloge (dolazili su, primjerice, Anton Sajević i Dragutin Freudenreich). Za tadašnju kulturnu klimu Koprivnice animatorska uloga Đure Estera značila je mnogo, jer pisac je i praktičnim radom pokazao koliko voli kazalište: bio je i autor, dramaturg, redatelj, inspicijent pa čak i glumac.

Kao vrlo obrazovan čovjek Ester je brzo shvatio da upravo pišući na kajkavskom (pretežno), može dobiti onu neophodnu dramaturšku napetost i dinamiku scene. Stoga je nerijetko uz štokavski tekst, u svoje komedije ubacivao niz dijaloga na kajkavskom dijalektu. Na taj način djelo Đure Estera pouzdan je nastavljatelj dobre tradicije stare hrvatske komedije u doba prije Ilirskog preporoda. Ester je osjetio da upravo na kajkavskom dijalektu, govorom kojim se služe i niži i viši slojevi tadašnje Koprivnice, može razviti radnju, jer je upravo kajkavski jezik lagan, lepršav i s dosta humora.⁵ Svaki Esterov lik (pogotovo komična figura sluga Miške iz »Redateljskih neprilika«) plastičniji je i realniji kada počne govoriti

kajkavski, a uz sve to prisutna je i autorova patriotska nota. Ovo naročito dolazi do izražaja u »Šoštaru i ašešoru«, a pogotovo u »Međimurskoj kugi«. Tim svojim patriotizmom, koji se ipak očituje u njegovim djelima, bez obzira na sve žaoke na malograđansko ponašanje sredine u kojoj je živio, Ester je u pravo vrijeme uočio sve veću mađarizaciju i germanizaciju naših krajeva.

Naročito je karakteristična »Međimurska kuga«, gdje Ester u pojavi velikog purana alegorički, jer su seljaci iz neznanja purana nazvali »kugom«, misli na sve jače prodiranje Mađara u naše krajeve. Karakterističan je i citat iz »Redateljskih neprilika« kada Stanković spominje: »Pak i treba podupirati našu knjigu, naše pisce, koji nam slikaju u svojim dramatskim proizvodima crte iz života našega hrvatskoga naroda, a ne dave nas kojekakovima tuđim proizvodima, koji ubijaju čistu hrvatsku dušu i otuđuju nas miloj domovini«.

Suočen s primjetnom mađarizacijom i snishodljivim ponašanjem domaćih purgera, Ester se u svim svojim komedijama sarkastično okomio na takvo stanje, a da bi potkrijepio svoj nepokolebljivi stav, nerijetko je i sâm izlazio pred publiku i održao proslav ili govor. Bila je to prilika da se na najizravniji način okomi na tadašnje najaktualnije probleme i odnose: od vatrogasaca, bolnice i škole, do gradskih ašešora i »Podravca«. Iz tog vremena ostala je zapisana njegova uvodna riječ u obliku pisma: »Pismo Tomine Bajsmana iz Dubovca svome bratu frajtu u Veronici«.⁶

Usporedo s književnim radom Đuro Ester bio je vrlo prisutan i na pedagoškom planu (čak, što više, pedagoškim radom počeo je aktivnije prije komediografskog rada). Već kao pripravnik I. tečaja učiteljske škole objavio je u III. godištu pedagoškog lista »Napredak« svoju prvu pedagošku radnju »Duševni život u djece« koju završava riječima: »Ovo je zrnice prvoga ploda moga. Znam, da će mnogi cijeniti da je jedno prazno, drugo šuplje, a u trećem na ništa neima, a da imam još dva kraja i sredinu, pa sam gotov pedagog, nu to će mi biti utjeha, što je svaki početak težak«.

Uredništvo pedagoškog časopisa »Napredak« popratilo je prvu Esterovu radnju riječima: »Ovo je prvi teoretičko-pedagogički književni pokus pripravnika I. tečaja komu samo čestitati možemo, pa ga zato u »Napretku« objelodanismo, da s jedne strane svietu i zlobnim novotarom školnim bude svjedokom valjana napredovanja i napredujuće valjanosti s dobrom i pravom voljom skopčane, a s druge da pobudi marljivost i natjecanje mlađih učitelja na polju školarnom, te ponuka starije učitelje da priljube novije i uspješnije uredbe školske«.

Osim u »Napretku«, Đuro Ester je dio svojih radnji objelodanio i u godišnjim izvješćima koprivničke pučke škole. Navest ćemo samo značajnije radnje: »Razdraživa čuteći moć«, »O nagradama i kaznama«, »Pabirci s pedagogičkoga polja u staro doba« »Prinesak k povijesti pedagogije«, »Nešto o mnemotehnici i izvanred-

U Rajmenci na 9. Veljače 1860.
Veljuni Gospodine!

Ja sam u svakom jednom listu, koji vam pišao, da me čim prije i novine obavite, ako da vam ispišat predom, kojom dođete, da se bi predalnicu, po pisar u pismo, 22. prosinca. Kako je nadubi, i nove do na me, ne neopada, nu tebi je prošom značim, da su nove u vas.

U svakom, što javi, am vam događaji i molim vas, pošaljite, moju novinu, u mađu, pripravnicu, i se očekivat ću od govor do 200. mj. a ko će napomenudogara, ko moju, ne bi dignu, drugom ću, pa tem, udari, li sa njima.

Đuro Ester
9. velj. 1860.

Faksimil pisma Đure Estera dr. Lorencu, veljača 1860. godine

noj pameti nekih ljudi«, »Koji je uzrok, da su djeca po gradovima u čudorednom i bogoštovnom smislu u najnovije vrijeme popustila?«, »O metodičkim načelima u računstvu po Strehlovoj metodici«, »Riječ o sadašnjem stanju naobožnosti i čudorednosti«, »Pazi na tjelesne i duševne sposobnosti gojenčeta, kad ga u zanat ili u nauke daješ«, »O šestornoj ili kockovnoj milji i o bilijunu«, »O cvijetu i zametku ploda«, »Kako se hrani i kako se hranom uzdržaje čovječije tijelo?«, »Crtice iz mladosti sv. Augustina«, »Kako i kojim načinom bi se moglo djelovati da čitanje omili mladeži školskoj, a kroz nju i puku?«, »Je li prelaz učitelja po mladež i učiteljstvo koristan ili ne? Ako jest kako da se prema svrsi ponajbolje uredi?« ...

Ovakav značajan teorijski rad na pedagoškom planu, Đuro Ester je popratio i praktičnim radom, izdajući nekoliko priručnika za djecu: bio je to normalan slijed kulturne i prosvjetne animacije zaslužnog koprivničkog učitelja. Ester je u nakladi A. Betlheima u Koprivnici izdao »Pisanku za mladež nižih pučkih škola«, koja je imala šest listova. Isto tako, u nakladi A. Betlheima izdao je »Risanku za mladež hrvatskih pučkih škola«, koja se sastojala od osam listova.⁷

Prigodom obilježavanja 35. obljetnice smrti Đure Estera, 6. lipnja 1927. godine, u Koprivnici je otkriven nadgrobni spomenik. Tom događaju prisustvovalo je mnoštvo ljudi

Kao svestrani književni i pedagoški djelatnik Ester se okušao u pisanju različitih književnih formi, tako da su neka njegova djela uglazbljena. Jedan od najpoznatijih hrvatskih skladatelja toga doba, Fortunat Pintarić, koji je također neko vrijeme živio u Koprivnici (rođen u Čakovcu 3. ožujka 1798., a umro u Koprivnici 25. veljače 1867. godine), surađivao je i uglazbio neka Esterova djela.⁸ No, najviše djela uglazbio je Esterov prijatelj, najznačajnije ime koprivničkog glazbenog života kroz dugi niz godina — Tomo Šestak (1852 — 1921.). Gradski kapelnik Tomo Šestak uglazbio je, između ostaloga, »Nos selskog suca« (Libretto od G. Estera, u izdanju M. Neugebauera iz Koprivnice), »Mlinar i dimnjačar«, te »Međimurska kuga« (šaljivi četverospjev — uz pratnju glasovira), izašlo u izdanju C. Albrechta u Zagrebu 1880. godine.

Ponajviše uspjeha kao književni stvaratelj Đuro Ester je doživio svojim komedijama. Od njih, najizvođenija zasigurno je »Šoštar i aše-

šor.« Pišući ovo djelo Ester je pred očima imao, najvjerojatnije, stvaralaštvo Nemčića, a po prilici i Gogoljeve komedije. Iako sa sigurnošću ne možemo tvrditi da su mu baš ti pisci bili uzor, jer to Ester nije nigdje zapisao, ipak na osnovu motiva koje je uzimao za svoje komedije, te po dinamici i tečnom jeziku, mogli bismo pretpostaviti da je Esterovo stvaralaštvo bilo pod izvjesnim utjecajem i Nemčića i Gogolja. Lik Esterovog Gašpara Vrečka, šoštara, građanina i krčmara, koji je zamislio da mora igrati političku ulogu u svojem gradu, nije nikakva umjetna konstrukcija nekog imaginarnog lika, već pravi domaći »mali« čovjek kakvih zasigurno i danas ima. Taj lik, kao i neke druge koji su svaki za sebe pravi portret, Ester ocrta vrlo domišljato, istovremeno razvijajući pravi domaći sočni izgovor kajkavštine, pravu bujicu narodne fraze. Jezik mu je slikovit i posebnog izražaja, izgrađen kao produkt samosvojne jezične kulture. Iako je sâm Ester vrlo skromno ovo djelo nazvao »šalom«, mora

Na koprivničkom groblju uz spomenik Đuri Esteru nalazi se i grobnica hrvatskog pjesnika Đure Sudete (snimio: T. Boršo)

se reći da oštre slike ambijenta, te efektna završna scena, potresna u svom psihološkom obratu, ni u kojem slučaju ne daju dojam da se radi o šali, već o ironičnom, pa i sarkastičnom ocrtavanju prilika i zbivanja u zabitnoj provinciji, kakva je tada bila Koprivnica.

Iako Đuro Ester svojim komediografskim radom nije bio toliko politički otvoren kao, recimo, Ferdo Rusan iz Virja, ipak je uspio mirnim, dubljim i strpljivijim radom postići ono što je zamislio: na posredan način, često puta u obliku tragikomike, izreći sve o sredini koja ga je okruživala, i istovremeno biti jedan od rijetkih branika na putu jače izražene mađarizacije i germanizacije. Iako je od izvođenja Esterovih komedija prošlo više od stotinu godina, moramo reći da su sve te komedije i danas ostale svježije i simpatične, kao odraz jednog vremena kada je naša komediografija još uvijek bila u izvjesnim povojima i nerazvijena.

Ester je u svojem kratkom životu napisao dosta, pogotovo ako spomenemo njegov uzoriti rad na pedagoškom planu, gdje je jedno vrijeme bio jedan od najagilnijih suradnika časopisa »Napredak«. Osim već nabrojanih komedija Ester je napisao i »Vatrogasce«, komediju, koja na žalost, nije nikada izvedena, ali ni tiskana. Original ove komedije čuva se danas

u Muzeju Koprivnica, između rijetkih dokumenata iz burnog vremena Esterova života.⁹

Danas nepravredno zapostavljen, Đuro Ester bio je krajem prošlog stoljeća jedan od najizvođenijih autora i u Zagrebu, a i u ostalim gradovima širom zemlje. Esterove komedije izvodile su se prilikom raznih obljetnica, a u pravilu gotovo svaku praiizvedbu doživjele su ili u Koprivnici ili u Zagrebu. Ovdje ćemo navesti samo neke od premijera ili prvih izvođenja Esterovih komedija. U uglednom društvu Ive Kozarca (»Pod noć«), te Karla Schönherra (»Taljigaši«), Esterove »Redateljske neprilike« izvedene su 13. siječnja 1932. godine u Zagrebu. Režiju je napravio Jozo Ivaković, a u glavnoj ulozi se pojavio Vjekoslav Afrić, tada nesumnjivi talent, a kasnije poznati režiser. Predstava je odabrana kao uzorna za izvođenje članova Glumačke škole, a Afrić je u ulozi Stankovića temperamentno odigrao svoju ulogu. Uz Afrića u »Redateljskim neprilikama« nastupili su Božidar Drnić kao trgovac Blažić, Nadja Grahor kao Ljudmila, Vera Simić u ulozi Marte Galovićeve, Lena Artelli u ulozi Zorke, te Ado Budisavljević u ulozi »Figara iz Krapine«. U ovoj predstavi još su igrali Jelena Bilbija kao izvrsna »nadžak-baba« Klara, te Slavko

Zlatković, talentirani komičar koji je vrlo zahvalno odigrao kajkavskog slugu Miška.

Novljansko tamburaško društvo »Lovor« 6. svibnja 1927. godine priredilo je za izvođenje Esterovu »Penzionatkinju«, »šalu« (kako ju je Ester nazvao) u jednom činu. Režirao je Stjepan Harapin, a u ulozi Marka Vidovića pojavio se Frano Krišković. Posjednika, udovca, Đuru Vidovića igrao je Ivan Zvanović — Milutinov, a dalje su se u ulozi njegove sestre Matilde Vidović pojavili Zorica Piškulić, Milku, njezinu kćer glumila je Milka Paladin, a providnika Andriju Ištvanica igrao je Ivan Deranja. U ulozi pravnika Albina Srećića nastupio je Božo Dobrić, sobarice Malčike Katica Sokolić, a u ulozi sluge Tome Puclina nastupio je Anton Žanić. Uz Esterovu »Penzionatkinju« toga dana izvedena je i »Smrt Petra Svačića« Augusta Senoe.

Također u Novom, »Hrvatski sokol« 13. studenoga 1927. godine priređuje »Šoštara i ašešora«. U ulozi Gašpara Vrečka, posjednika, gostioničara i postolara nastupio je Vencel Šebalja, sina Gašparova, studenta teologije igrao je Josip Maričić, gazdaricu Barbaru Rogozička glumila je Katica Sokolić, njezinu kći Baricu — Paulina Piškulić, a postolarskog pomoćnika Josu Ferencija igrao je Božo Lužević. U ostalim ulogama (pretežno korteži) nastupili su Anton Žanić, Josip Zoričić, Ivan Šebalja, Božo Dobrić, Selmo Kabalin i Franko Krišković.

U Koprivnici je »Šoštara i ašešora« doživio ponovno izvođenje prilikom obilježavanja 35. godišnjice smrti Đure Estera. Na komemoraciji koju je organiziralo »Hrvatsko učiteljsko društvo za grad Koprivnicu i okolicu« i »Klub akademičara u Koprivnici«, govorili su predsjednik društva Lovro Dolenc, te Zvonko Horvat i Mate Sudeta. Prigodom te komemoracije, 6. lipnja 1927. godine, otkriven je i nadgrobni spomenik Đuri Esteru, a odmah do njega i pjesniku Đuri Sudeti. Istovremeno, na prijedlog »Hrvatskog učiteljskog društva za grad Koprivnicu i okolicu« jedna od koprivničkih ulica (Gospodska) dobila je ime po zaslužnom komediografu Đuri Esteru.¹⁰

Danas pomalo zaboravljene, Esterove komedije nekada su bile vrlo često izvođene, od raznih kazališnih društava. Prilikom obilježavanja 40. godišnjice smrti poznatog komediografa »Matica hrvatskih kazališnih dobrovoljaca« u Zagrebu je izvela obje najpoznatije Esterove komedije: »Šoštara i ašešora« i »Redateljske neprilike«. Navest ćemo neke značajnije izvedbe Esterovih djela: 2. i 3. listopada 1894. godine »Graničar« je u Novoj Gradišci izveo »Šoštara i ašešora«, dok je »Mlinara i dimnjačara« (glazba T. Sestaka) izvelo Hrvatsko pjevačko društvo »Jeka« iz Samobora. Primjerice, »Redateljske neprilike« izvedene su i 15. veljače 1930. godine u Kutini. Prilikom izvođenja tih komedija o Esterovu kazališnu radu pisano je mnogo, a ovdje izdvajamo najkarakterističnije članke i autore: Josip Kirin u »Pedagoškoj enciklopediji«, Mijo Židovec u »Napretku«, Antun pl. Cuvaj u »Povijesti školstva«, Antonija Kassović

— Cvijić u »Jutarnjem listu« i »Novostima«, Stjepan Širola u knjizi »Znameniti i zaslužni Hrvati«, Mate Sudeta u »Zagrebačkom ilustrovanom listu«, »Koprivničkim novinama«, »Novoj školi«, »Hrvatskom učiteljskom domu«, »Podravske novine«, itd. U izdanju nakladne knjižare Vinka Vošickog u Koprivnici, 1927. godine, a u biblioteci »Kazališna djela« izašle su četiri Esterove komedije: »Penzionatkinja«, »Šoštara i ašešora«, »Pravnički ples«, te »Redateljske neprilike«.

Iako je živio u dubokoj provinciji, Đuro Ester uspio je svojim književnim stvaralaštvom izaći iz uskih okvira lokalnog pisanja, istovremeno stvorivši djela koja su u tadašnje vrijeme, osim čestog izvođenja, značila i pomak naprijed u vrednovanju kajkavskog komediografskog rada. Gledajući s tih pozicija, za nas je njegov rad još zanimljiviji jer je Ester svojim djelima postao pravi kroničar nekadašnjih zbiljanja iz stare Koprivnice.

BILJEŠKE

¹ Nabrojani pisci imali su ponajveći utjecaj na književno stvaralaštvo Đure Estera. I upravo zbog te činjenice, bar u natuknicama valja dati pobliže odrednice godina rođenja i stvaranja velikih hrvatskih književnika. Antun Nemčić — Gostovinski (1813—1849) pisao je romantične pjesme (najbolje su one satirične), knjigu s puta u Italiju 1845. godine »Putositnice« (ponajbolja ilirska proza), komediju »Kvas bez kruha« ... i nedovršen satirički roman. August Senoa

(1838—1881) shvatio je književnost kao sredstvo prosvjetnog i nacionalnog uzdizanja naroda, pa u tom smislu piše pjesme (lirske i epske), članke i feljtone iz teorije književnosti i kulture, piše književne ocjene i kazališnu kritiku. Uređuje poznati književni časopis »Vienac«, a u desetak godina književnog stvaralaštva napisao je više od dvadesetak opsežnih knjiga, u kojima prikazuje suvremeni život hrvatskog sela i grada na prijelazu iz feudalnog u građansko društvo. Od komedija ističe mu se »Ljubica«. Josip Eugen Tomić (1843—1906) bio je osobito popularan romantičnim pripovijetkama i romanima iz hrvatske prošlosti, pisao je i realističke romane, pjesme, humoreske (»Pošurice«), drame i komedije (»Barun Franjo Trenk«, »Pastorak«, »Veronika Desinička« i dr.). Dovršio je Senoin roman »Kletva«.

² Prevoditeljski rad Đure Estera inače nije dovoljno poznat, iako se zna da je Ester govorio nekoliko jezika i bio vrlo obrazovan čovjek. Na omotu Bernsteinove knjige »Pogled u lučbu« za Estera je napisano da je »učitelj na glavnoj učioni u Koprivnici i pravi član Hrv. pedagogijsko književnoga zbora«. Knjiga je izašla u Zagrebu u knjigotiskarni Dragutina Albrechta.

³ U ovoj poznatoj enciklopedijskoj knjizi o Đuri Esteru je napisano sljedeće: »Kodio se 2. III 1844. u Koprivnici i tamo umro 29. III. 1892. Gimnaziju je polazio u Zagrebu, Varaždinu i Senju, a preparandiju u Beču i Zagrebu. G. 1865. postade učiteljem, a kasnije i ravnateljem u Koprivnici. Pisao je mnogo u »Napretku«. G. 1874. preveo je Bernsteinov »Pogled u lučbu« (Izdao Hrv. pedag. knjiž. zbor.). Sastavio je za pučke škole pisanke i risanke u više brojeva. Osim toga je napisao više šaljivih igrokaza i komedija«.

⁴ Poznato je da je Ester prije svakog izvođenja njegovih komedija izlazio na pozornicu i držao uvodni proslav. Ostalo je zapisano niz anegdota iz tog vremena, a neke od njih navodi književnica Antonija K. Cvijić, kada je u nekoliko navrata pisala o Esterovu radu, i to prilikom obljetnica njegove smrti.

⁵ Ovu konstataciju primijetio je i Joza Ivakić, kada je u povodu obilježavanja 40. godišnjice Esterove smrti održao zanimljivo predavanje prije izvođenja »Redateljskih neprikljika« i »Soštara i ašešora«.

⁶ Prijepis ovog zanimljivog pisma čuva se u dokumentima o Đuri Esteru u Muzeju Koprivnica, a najveći dio pisma objavilo je »Domaće ognjište«, tjednik za javni život, pouku i zabavu, koji je izlazio u Koprivnici. Tekst je objavljen u broju od 26. veljače 1927. godine.

⁷ Oba ova primjera praktičnog pedagoškog rada Đure Estera čuvaju se u Muzeju Koprivnica.

⁸ Podaci iz »Glazbenog života Koprivnice« Dragutina Felčeta, 30. stranica (Koprivnica, 1977. godine).

⁹ »Vatrogasci« su komedija rukom napisana na 63 stranice većeg formata. Autor je »Vatrogasci« zamislio u dva čina, kao izvornu veselu igru. Radnja se događa u Koprivnici, sudjeluje dvanaest likova i mnoštvo epizodista.

¹⁰ Prikaz s tih svečanosti donijelo je »Domaće ognjište« iz Koprivnice u broju od 2. travnja 1927. godine.